

## HALLINTOVALIOKUNNAN MIETINTÖ 4/2001 vp

### Hallituksen esitys laiksi poliisilain muuttamisesta

#### JOHDANTO

##### *Vireilletulo*

Eduskunta on 13 päivänä maaliskuuta 2001 lähettänyt hallintovaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laiksi poliisilain muuttamisesta (HE 20/2001 vp).

##### *Lausunto*

Eduskunnan päätöksen mukaisesti perustuslakivaliokunta on antanut asiasta lausunnon

(PeVL 11/2001 vp), joka on otettu tämän mietinnön liitteeksi.

##### *Asiantuntijat*

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Janne Kerkelä, sisäasiainministeriö
- lainsäädäntöneuvos Ilari Hannula, oikeusministeriö.

#### HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan tehtäväksi poliisilakiin muutokset, jotka aiheutuvat Suomen liittymisestä tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta yhteisillä rajoilla koskeviin Schengenin sopimuksiin sekä näihin liittyviin sopimuksiin.

Schengenin yleissopimuksen mukaan toimivaltaiset virkamiehet voivat eräissä tapauksissa jatkaa omalla alueellaan alkanutta rikoksesta epäillyn takaa-ajoa toisen valtion alueella. Yleissopimuksessa mainituissa tapauksissa on myös mahdollista jatkaa omalla alueella alkanutta rikoksesta epäillyn tarkkailua toisen valtion alueella.

Poliisilaissa ehdotetaan säädettäväksi vieraan valtion poliisimiehen toimivallasta Suo-

men alueella Schengenin yleissopimuksen määräysten mukaisesti. Toimivaltaa koskeva ehdotus vastaa Schengenin yleissopimuksen rajan yli jatkuvaa takaa-ajoa koskevan 41 artiklan määräyksiä. Myös Schengenin yleissopimuksen 40 artiklan mukaisesta rajan yli jatkuvasta tarkkailusta ja sen edellytyksistä ehdotetaan säädettäväksi poliisilaissa.

Samassa yhteydessä poliisilakiin ehdotetaan tehtäväksi muutamia lähinnä teknisiä muutoksia, jotka liittyvät lakia alemmanasteisten oikeussääntöjen antamiseen. Poliisilain muuttamisesta heinäkuussa 1998 annettu sisällöltään vastaava laki ehdotetaan tarpeettomana kumottavaksi.

## VALIOKUNNAN KANNANOTOT

### *Yleisperustelut*

Eduskunta hyväksyi vuoden 1998 valtiopäivillä kansainväliset velvoitteet Suomen liittymisestä tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta yhteisillä rajoilla tehtyyn niin sanottuun Schengenin sopimusjärjestelmään. Samassa yhteydessä eduskunta hyväksyi lain kyseisten velvoitteiden lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta sekä Schengenin säännöstön täytäntöönpanemiseksi tarvittavat lait poliisilain (493/1995) ja eräiden muiden lakien muuttamisesta (HE 20/1998 vp — EV 62/1998 vp). Lakien voimaantulosta oli tarkoitus säätää asetuksella siten, että ne olisivat tulleet voimaan Suomen aloittaessa Schengenin säännöstön soveltamisen.

Schengenin säännöstö on sittemmin sisällytetty osaksi Euroopan yhteisön lainsäädäntöä Amsterdamin sopimuksella. Euroopan unionin neuvosto on Amsterdamin sopimuksen mukaisesti päättänyt, että Schengenin säännöstön soveltaminen alkaa Suomessa 25.3.2001. Koska Schengenin säännöstön soveltaminen Suomessa alkaa suoraan EU:n neuvoston päätöksen perusteella, ei aikaisemmin hyväksytyn voimaansaattamislain voimaantulolle ole enää tarvetta.

Schengenin säännöstön kansalliseen täytäntöönpanoon liittyvien lakien voimaantulo on sen sijaan asianmukaista. Poliisilain muuttamisesta vuonna 1998 annettua lakia ei kuitenkaan enää voida saattaa sellaisenaan asetuksella voimaan, koska kyseisiä pykälä on muutettu 1.3.2001 voimaantulleella lailla poliisilain muuttamisesta (21/2001). Tämän vuoksi hallituksen esityksessä ehdotetaan nyt säädettäväksi vieraan valtion poliisimiehen toimivallasta Suomen alueella Schengenin yleissopimuksen 40 ja 41 artiklan mukaisesti. Nyt ehdotettavat poliisilain muutokset (22 a ja 30 a §) vastaavat asiallisesti poliisilain muuttamisesta 10.7.1998 annettua lakia. Esityksessä on otettu huomioon eduskunnan hyväksymät muutokset vuoden 1998 hallituksen esitykseen (HE 20/1998 vp — EV 62/1998 vp) sekä 1.5.1999 tapahtuneen Amsterdamin sopimuksen voimaantulon vaikutukset.

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä jäljempänä ilmenevin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

### *Yksityiskohtaiset perustelut*

*6 a §. Virkapuku (Uusi).* Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan katsonut, että poliisilakiin on asianmukaista lisätä perussäännös poliisimiehen virkapukuvelvollisuudesta, koska laissa ei ole nimenomaisia säännöksiä kyseisestä velvollisuudesta.

Hallintovaliokunta ehdottaakin lakiin otettavaksi poliisin virkapukuun liittyvä uusi 6 a §, joka vastaisi sisällöllisesti suurelta osin poliisiasetuksen (1112/1995) 19 §:ää, seuraavasti:

*"Poliisiasetuksen (1112/1995) 1 §:ssä säädetyn poliisimiehen sekä ylivartijan ja vartijan on käytettävä virkatehtävissään virkapukua, jollei virkatehtävän laatu tai luonne muuta edellytä.*

*Virkapukua voidaan käyttää virkatehtävän ohella virkatehtävään liittyvän matkan aikana ja edustettaessa poliisia. Virkapuvun käytöstä muissa yhteyksissä päättää asianomaisen yksikön päällikkö.*

*Luvan poliisin virkapuvun käyttöön teatteriesityksissä tai muissa vastaavissa tilaisuuksissa antaa asianomaisen kihlakunnan poliisilaitoksen päällikkö."*

Valiokunnan ehdottaman 1 momentin mukaan poliisiasetuksen (1112/1995) 1 §:ssä säädetyn poliisimiehen sekä ylivartijan ja vartijan olisi pääsääntöisesti käytettävä virkatehtävissään virkapukua. Poliisimiehet ja poliisihallinnossa työskentelevät vartijat käyttävät virkatehtävissään julkista valtaa, minkä ulkoisena merkinä on muun muassa virkapuku. Virkapuvun käytöllä poliisi viestittää olevansa virkatehtävissä ja olevansa velvollinen antamaan ihmisille tehtäväpiiriinsä kuuluvaa apua sekä puuttumaan havaitsemiinsa rikoksiin ja rikkomuksiin. Edellä mainitun johdosta hälytystehtäviin, rikosten ja

häiriöiden ennalta estävään toimintaan, liikennevalvontaan sekä lähipoliisitoimintaan liittyviä tehtäviä suorittavien poliisimiesten olisi pääsääntöisesti käytettävä virkatehtävissään virkapukua.

Virkapuvun käyttöön liittyvästä velvollisuudesta voitaisiin poiketa virkatehtävien laadun tai luonteen sitä vaatiessa. Tällaisia virkatehtäviä olisivat muun muassa tiedusteluun, rikostorjuntaan ja rikostutkintaan, sidosryhmäyhteistyöhön sekä tiedoksiantoihin liittyvät tehtävät. Myös hienotunteisuus voisi edellyttää tietyissä tehtävissä muun vaatetuksen kuin poliisin tai vartijan virkapuvun käyttöä. Tältä osin olisikin kysymys aina tapauskohtaisesta harkinnasta. Valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin tarkemmin siitä, kuka tekisi päätöksen virkapukuvelvollisuudesta poikkeamisesta edellä mainittujen edellytysten täytyessä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin selvyyden vuoksi, että poliisin ja vartijan virkapukua voitaisiin käyttää virkatehtävän ohella virkatehtävään liittyvän matkan aikana ja edustettaessa poliisia. Virkatehtävään liittyvällä matkalla tarkoitettaisiin varsinaisten virkamatkojen ohella myös poliisimiehen kodin ja virkapaikan välistä matkaa. Edustamisella tarkoitettaisiin tässä yhteydessä sekä poliisimiehen virkaan että poliisiorganisaatioon liittyvää edustamista.

Poliisimies tai vartija voisi käyttää virkapukua virkatehtävän suorittamisen tai siihen rinnastettavan toiminnan ohella myös muissa yhteyksissä. Tällaisia yhteyksiä voisivat olla muun muassa yksityiset tilaisuudet, kuten häät, hautajaiset sekä lähiomaisen tai sidosryhmään kuuluvan henkilön merkkipäivät. Luvan virkapuvun käyttöön tällaisessa tilanteessa antaisi asianomaisen yksikön päällikkö. Asianomaisella yksiköllä tarkoitetaan sitä poliisiyksikköä, hätäkeskuslaitosta sekä valtion hätäkeskusta, jossa poliisimies palvelee. Lupamenettelyllä pyrittäisiin varmistautumaan muun muassa siitä, ettei poliisin tai vartijan virkapukua käytettäisi henkilökohtaisten tavoitteiden edistämiseen. Samalla varmistettaisiin se, ettei poliisimiehen tai varti-

jan rooli virkamiehenä tai yksityishenkilönä sekaantuisi.

Teatteriesityksissä ja muissa vastaavissa tilaisuuksissa, kuten elokuvien tekemisessä tarvitaan usein poliisin virkapukua. Luvan poliisin virkapuvun käyttöön näissä tilaisuuksissa antaisi valiokunnan ehdottaman 3 momentin nojalla asianomaisen kihlakunnan poliisilaitoksen päällikkö. Samalla voitaisiin asettaa tarpeellisia ehtoja ja rajoituksia virkapuvun käytölle.

*22 a §. Vieraan valtion poliisimiehen toimivalta.* Poliisilakiin on vieraan valtion poliisimiehen toimivallan osalta ehdotettu tehtäväksi hallituksen esityksessä lähinnä teknisiä tarkistuksia. Ehdotukset eivät asiallisesti poikkea niistä Schengenin yleisopimuksesta johtuvista lisäyksistä poliisilakiin, jotka eduskunta on jo aiemmin vuonna 1998 hyväksynyt. Perustuslakivaliokunnan lausunnossa todetaan, että pykälässä käytetty yleinen viittaus Suomea koskeviin kansainvälisiin sopimuksiin on valiokunnan mielestä syytä tarkistaa yksilöidyksi viittaukseksi "Schengenin säännöstöön". Hallintovaliokunta ehdottaa poliisilain 22 a §:n 1 momentin muuttamista perustuslakivaliokunnan lausunnossa esitetyllä tavalla.

*30 a §. Vieraan valtion poliisimiehen suorittama tarkkailu.* Edellä 22 a §:n kohdalla lausuttuun viitaten valiokunta ehdottaa 30 a §:n 1 momentin muuttamista vastaavalla tavalla.

*54 §. Tarkemmat säännökset.* Lakiehdotuksen 54 §:n 1 momentin 1 kohdan lopusta valiokunta ehdottaa poistettavaksi sanan "virkapukuvelvollisuudesta", koska virkapukuvelvollisuudesta ehdotetaan säädettäväksi edellä uudessa poliisilain 6 a §:ssä. Virkapukuvelvollisuudesta ei olisi siten tarpeen antaa tarkempia säännöksiä. Säädöstekstiin jäisi esityksen mukaisesti ilmaus "virkapuvun käytöstä".

Valiokunta pitää asianmukaisena, että virkapuvusta ilmenee myös vastaisuudessa asianomaisen poliisimiehen nimi, ellei tehtävän erityisluonteesta muuta johdu.

### *Säätämisyjärjestys*

Perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan (PeVL 11/2001) lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärestyksessä.

### *Päätösehdotus*

Edellä esitetyn perusteella hallintovaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

*että lakiehdotus hyväksytään muutettuna seuraavasti:*

## **Laki**

### **poliisilain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti  
*muutetaan* 7 päivänä huhtikuuta 1995 annetun poliisilain (493/1995) 52 § ja 54 §:n 2 ja 3 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 21/2001, sekä  
*lisätään* lakiin uusi 6 a, 22 a ja 30 a § seuraavasti:

#### *6 a § (Uusi)*

##### ***Virkapuku***

*Poliisiasetuksen (1112/1995) 1 §:ssä säädetyn poliisimiehen sekä ylivartijan ja vartijan on käytettävä virkatehtävissään virkapukua, jollei virkatehtävän laatu tai luonne muuta edellytä.*

*Virkapukua voidaan käyttää virkatehtävän ohella virkatehtävään liittyvän matkan aikana ja edustettaessa poliisia. Virkapuvun käytöstä muissa yhteyksissä päättää asianomaisen yksikön päällikkö.*

*Luvan poliisin virkapuvun käyttöön teatteriesityksissä tai muissa vastaavissa tilaisuuksissa antaa asianomaisen kihlakunnan poliisilaitoksen päällikkö.*

#### *22 a §*

##### *Vieraan valtion poliisimiehen toimivalta*

Tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta yhteisillä rajoilla tehdyn sopimuksen soveltamisesta tehdyn yleissopimuksen, jäljempänä Schengenin yleissopimus, 40 tai 41 artiklassa tarkoitettulla Schengenin säännöstöä soveltavan valtion poliisimiehellä on oikeus poliisimiehen maan alueella verekseltä tai pakenemasta tavatun rikoksentekijän takaa-ajoon Suomen alueel-

la samoin kuin kiinniottoon ja turvallisuustarkastukseen Suomen alueella siten kuin Suomea velvoittavassa Schengenin säännöstössä määrätään. Kulkuneuvon pysäyttämisestä ja turvallisuustarkastuksesta on lisäksi voimassa, mitä tämän lain 21 §:n 1 momentissa sekä 22 §:n 1 ja 5 momentissa säädetään.

(2—4 mom. kuten HE)

#### *30 a §*

##### *Vieraan valtion poliisimiehen suorittama tarkkailu*

Schengenin yleissopimuksen 40 tai 41 artiklassa tarkoitettulla Schengenin säännöstöä soveltavan valtion poliisimiehellä on oikeus jatkaa maansa alueella alkanutta, rikoksen selvittämiseksi tapahtuvaa henkilön tarkkailua tai teknistä tarkkailua Suomen alueella siten kuin Suomea velvoittavassa Schengenin säännöstössä määrätään. Edellytyksenä on lisäksi, että suomalainen poliisimies ei voi välittömästi jatkaa tarkkailua tai teknistä tarkkailua Suomen alueella.

(2 mom. kuten HE)

#### *52 § (Kuten HE)*

54 §

*Tarkemmat säännökset*

— — — — —  
Valtioneuvoston asetuksella säädetään  
1) poliisimiehen poliisieettisestä valasta, poliisin toiminnallisista johtosuhteista, poliisimiehen toimintavelvollisuudesta, poliisimiehen velvollisuudesta ilmoittautua palvelukseen tai toimintavalmiuteen määrittämisestä, erityisistä po-

liisitutkintaan eräissä tapauksissa liittyvistä tehtävistä, 47 §:ssä tarkoitettujen korvausten hakemisesta ja maksamisesta noudatettavasta menettelystä, poliisin tunnuskuvasta (*poist.*) ja virkapuvun käytöstä, virkamerkistä ja aseistuksesta;  
(2 mom. 2 ja 3 kohta sekä 3 mom. kuten HE)

Voimaantulosäännös  
(Kuten HE)

Helsingissä 20 päivänä maaliskuuta 2001

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

vpj. Pertti Turtiainen /vas  
jäs. Nils-Anders Granvik /r  
Rakel Hiltunen /sd  
Esko Kurvinen /kok  
Lauri Kähkönen /sd  
Kari Kärkkäinen /skl  
Paula Lehtomäki /kesk

Hannes Manninen /kesk  
Heli Paasio /sd  
Aulis Ranta-Muotio /kesk  
Pekka Ravi /kok  
Petri Salo /kok  
Arto Seppälä /sd  
Kari Urpilainen /sd (osittain).

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Ossi Lantto.